

Månadsbrev till Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby

Augusti 2011

Kära systrar och bröder,

När mässan firades i Bjärka-Säby den sjätte söndagen efter pingst bad vi, tillsammans med kyrkor runt om i världen, för offren för det besinningslösa dådet i Norge. "Kom även ihåg de sårade, de sörjande och alla avlidna vars tro du ensam känner", löd några av orden i den eukaristiska bönen. När ond bråd död drabbar, när människoliv går till spillo och varje försök att finna en mening är meningslöst, firar kyrkan Kristi offer. Den händelse som inte bara skänker tröst i förtvivlan, men förmedlar hopp i de mörkaste nätter.

Vad kyrkan gör i den eukaristiska handlingen blir kanske aldrig tydligare än när den heliga mässan firas mot bakgrund av världens brustenhet och tillvarons utsägliga tragedier. I varje mässa är Kristus den som offerar och den som offeras – för världens liv. Hans offer är inte bara historia. Det är alltid närvarande. Guds rikes tempus är presens. Kristi offer, ett enda syndoffer för alla tider, frambärs i varje liturgi. Brödet som bärs fram är det offer som Gud ger för våra synder. I frambärandet av brödet, *offertoriet*, eller *proskomedin*, som det kallas i ortodox tradition, bär kyrkan fram hela världen till Gud för att allt lidande, all smärta, all död och allt som upplevs meningslöst skall "passera" genom Kristi lidande, smärta och död. Detta är passagen genom Röda havet – som vi läst om i vårt lektionarium den gångna månaden – som utgör första etappen på vägen mot Kaanans land, sinnebild för Guds rike.

Det är för att visionen av Kristi död, som en seger över död och ondska, aldrig skall slockna som vi firar gudstjänst. När varje söndag får vara en påskdag blir kyrkan mer än människornas tröstare – att trösta är allas vår medmänskliga kallelse – hon blir tecknet på hopp när känslan av hopplöshet angriper själen. Som Kristi kropp blir hon världens

ljus. Och som Lev Gillet, munken från östkyrkan, uttrycker det: "den mänskliga tillvarons tragedi försvinner i Kristi rena ljus."

Den eukaristiska måltiden är en handling som placerar kyrkan i en annan tid – uppståndelsens tid – för att hon i den här världen skall leva Guds framtid, som människornas ljus och hopp. När vi på skapelsens åttonde dag firar "minnet av framtiden", med den ortodoxe teologen Johannes Zizioulas träffande uttryck, blir kyrkan en försmak av Guds framtid i världen. En försmak i den helige Ande som ofrånkomligen tar sig sociala, etiska, medmänskliga, ekologiska och ekonomiska uttryck eftersom det är i tid och rum, i den brutna skapelsen som Guds rike intervenerar och skänker hopp i vår sorg och ljus på vår livsväg. Det faktum att vi genom brödet och vinet på Herrens bord bokstavligen blir Kristus i den här världen kan därför aldrig leda till triumfalism, än mindre likgiltighet inför världens ångest. Att "bli Kristus" är att bli det bröd som bryts, utges och konsumeras – för världens liv.

*

På samma sätt som helgonen skänker relief åt en väg som vi alla är kallade att gå även om vi bara når ett litet stycke, gäller även det motsatta. Den som begår en brutal illgärning – Kain var för den förste i mänsklighetens historia – öppnar mot ett mörker som ingen av oss är immun mot, även om följderna inte alltid är lika fasansfulla. Det räcker att påminna sig lärjungarnas, Johannes och Jakobs reaktion i evangeliet kommande söndag när människor i en by inte ville ta emot Jesus: "Herre, skall vi kalla ner eld från himlen som förgör dem?" Men Jesus tillrättavisar dem skarpt. I Jesu närhet finns aldrig utrymme för tillstymmelse till domshandling, verbal eller handgriplig, mot en annan människa.

Varje förbrytelse med ideologiska förtecken ger anledning att reflektera över vad besattheten av en idé kan göra med människan. Även handlingar som är extrema intill ytterlighet rymmer drag som återkommer överallt där idén gudomliggörs. Jag påminner mig ett samtal med författaren och prästen Bengt Pohjanen i Norrbotten för några år sedan. "Idén är den största tragedi som drabbat mänskligheten", sa han när han kommenterade den pjäs vi just hade sett, där han själv var både manusförfattare och

skådespelare. Idén, menade han, skapar en absolut sanning utan varje *men*. Besattheten av idén alstrar därför hat, våld och förakt gentemot alla som inte delar den. Det är så totalitära system uppstår.

Här räcker det att gå till kristendomen. När evangeliet blivit ideologi har fanatismen slagit klorna i de mest lovande rörelser. Idén må vara hur from som helst, men till sin natur är den totalitär. Den får varje tvivel att vika. Avskaffar varje *men*. I det ögonblick kristendomen reduceras till idé – faran är ständigt överhängande – förvandlas också denna till en aggressionens ideologi. "När en väckelsepredikant utan någon som helst utbildning i vare sig grekiska eller hebreiska anser sig in i minsta detalj veta vilken text som är den rätta, lider han av samma megalomani som kommunistpolitrukerna", sa Pohjanen till mig under vårt samtal.

Även extrema händelser, som den fasansfulla ogärningen i Norge, ställer oss inför frågor som gäller oss själva. Gång på gång i kyrkans historia har det funnits anledning att fråga: Hur kommer det sig att religiösa människor, även sådana som hyllar buden och känner sin bibel, kan bli oförtäckt intoleranta och hänsynslösa? Hur kan den som gör anspråk på att vara en radikal anhängare till Jesu lära uppträda som hade hon aldrig läst sin bergspredikan?

Men kan det bli på annat sätt när tron på den egna utkorelsen får självbilden att breda ut sig? Man tror sig på fullt allvar ha företräde, vara mer andlig, mer upplyst än sin omgivning. I den stund människan menar sig kunna utsäga Guds vägar och tankar, för sig själv och för andra, är hon på god väg att bli en ljusbärare på egen hand. Inget förefaller henne nu enklare än att identifiera "fienden". Och när den egna övertygelsen målas i vitt och allt annat i svart blir även sanningen djupt oanständig. Några ord av den italienske författaren Umberto Eco i romanen *Rosens namn* äger en skrämmande aktualitet i varje tid: "Han älskade sin sanning på ett så otillständigt sätt att han vågade allt endast för att förgöra lögnen."

Katharer kallades de oppositionella andliga rörelser som under medeltiden samlade stora skaror av anhängare. Framgången för katharerna berodde inte så mycket på att gemene man sympatiserade med deras åsikter som på det utbredda missnöjet med den

befintliga kyrkan. Kathar har gett oss ordet kättare, men betyder egentligen ren. Det användes redan på 200-talet om den kristendomsform som med allt större iver ägnade sig åt att hålla församlingen fri från synd. För att uppnå syftet utvecklades en sträng kyrkotukt. Historien är full av exempel på hur en religion som gör den yttre renheten till huvuduppgift mister barmhärtigheten och utvecklar sekteristiska drag. När renlärligheten blir riktmärke skändas Guds namn. En okänslighet hårdnar fram, som drar åt snaran kring tvivlare och avfällingar. En monolitisk ordning med krav på likformighet och lydnad ger den egna gruppen legitimitet och identitet: man ser sig själv som rättfärdighetens sista utpost i en ond värld. Besattheten av idén gör till sist även utsläckandet av människoliv till en "rättfärdig handling".

"Vad skrämmer dig mest med renheten?" frågade någon William av Baskerville i Umberto Ecos roman. "Brådskan", svarade William. Här tangeras en av ökenfädernas viktigaste insikter till eftervärlden. När heligheten blir ett projekt att genomdrivas på människans villkor, tvärt och till varje pris, förvandlas den tänkte själasörjaren till övervakare. Men den som har bråttom – bråttom att jaga synder i form av andras felsteg, bråttom att få bekräftat sin egen andlighet, bråttom med indelningen i innanför och utanför – märker sällan själv hur han är i färd att begå den långt större synden: att träda i Guds ställe. För att snabbare nå målet regler vi våra dörrar mot den farliga världen, förvissade om att därute finns ingen som vill oss väl.

*

Nej, tron på Jesus är inte en idé. Tron är efterföljelse. Imitation. *Imitatio Christi*. Det är firningsämnet den sjunde söndagen efter pingst. Men vad innebär denna efterföljelse? I den märkliga boken *Hummelhonung* låter Torgny Lindgren en av berättelsens dårar, Kristofer, säga: "Sig själv är man endast när man föreställer någon eller något man verkligen tror på". Kristofer, vars livsöde kvinnan i romanen är i färd med att skildra, tar en kväll in på ett värdshus. När värderna vill veta hans ärende, vem han är och vilket liv han lever, svarar Kristofer att han egentligen inte lever ett liv i vanlig mening. "Min uppgift är att försöksvis genomföra ett bestämt levnadslopp. Jag är dels föreställning, dels föreställande."

Det hela förefaller värden underligt, som "ett svårartat fall av förkonstling". Men för Kristofer är detta inget märkvärdigt, tvärtom något ganska självklart. "För mig finns ingen annan livsform än efterföljelsen. Som samtidigt är förebildlighetens."

Värdshusvärden å sin sida svarar att "för mig skulle det vara en plåga att aldrig få vara mig själv, att inte få inrätta min tillvaro i enlighet med min natur".

Vilken plåga i livet är den större: att leva sitt liv i enlighet med någon eller något utöver sig själv, eller att vara utlämnad åt en tillvaro i enlighet med sin natur? Men gäller det då inte att vara sig själv? Är det inte så vi har lärt? Att jag måste göra "det jag känner för"? För att finna sin särart, sig själv, måste man vara trogen sitt jag, sina tankar, känslor och ingivelser, och följaktligen köra ut ur livet allt som kan likna roller. Måste det inte vara så?

Trons vandring är den färd som alltmer utplånar skillnaden mellan föreställande och föreställning. Och målet? Att människan till sist ska bli vad hon föreställer – något vida större än sig själv. En dag "kommer vi att bli lika honom", med aposteln Johannes ord. Den troendes "föreställning" strävar mot en tillvaro, inte i enlighet med vår söndrade natur, utan i enlighet med gudomlig natur: den helighet som är vårt sanna jag.

En plats där denna föreställning sker är den kristna gudstjänsten. Liturgin är kyrkans heliga rollspel. Gudsfolkets "skådespel" där blicken renas och det förgängliga blir genomskinligt för det oförgängliga, det odödliga skymtar i det dödliga. I eukaristin "imiterar" prästen Kristus. Själv träder han tillbaka, gömmer sig i Kristi kläder, och ber om att bli omsluten av hans härlighet så att våra ögon endast ser honom som räcker oss de heliga gåvorna. Brödet föreställer Kristi kropp, vinet hans blod. Föreställer? Nej, *blir*. Under föreställningen sker en utplåning, en förvandling. Det blir vad det föreställer. (Och låter oss, i tron, skåda vad vi ska bli!)

I gudstjänstens heliga handlingar och vardagens liv i Kristi efterföljelse föreställer vi, försöksvis, något större – Någon större. Genom tron sker under föreställningen en rening, en förvandling. Vi blir vad vi föreställer, blir oss själva. I den livsform som kallas efterföljelse är uppbrottet från allt, till och med från mig själv, den enda vägen till mig

själv. "Den som mister sitt liv skall finna det." Eller som dåren, Kristofer, sa: "Sig själv är man endast när man föreställer någon eller något som man verkligen tror på".

*

Om en dryg vecka möts vi i Bjärka-Säby till Ekumeniska Kommunitetens sommarmöte och generalkapitel. (Uttrycket *generalkapitel*, som några av er frågat om, syftar till den årliga mönstring i en kommunitet där vi tillsammans reflekterar kring den gemensamma vägen. Ett slags årsmöte, helt enkelt. "Kapitel" står för ett kapitel i kommunitetens regel, den vägledande text som beskriver spiritualiteten och livsvägen i Kristi efterföljd.) Samtidigt firar vår kommunitet sitt 15-årsjubileum, något vi särskilt uppmärksammar i samband med söndagens festbrunch den 14 augusti.

Det var i augusti 1996 som Thomas Jonsson och Bo Selander slog sig ner på Nya Slottet för att leva kommunitetsliv i en miljö där detta tidigare var helt oprövat. Thomas, som numera tillhör kommunitetsrådet och är verksam som pastor i Arbrå, hade året innan levt en termin på Mariavalls kloster i Skåne dit han sökt sig för att få vistas i en miljö som gav redskap för eftertanke och fördjupning. Men kunde det inte finnas möjlighet till det i den frikyrkliga tradition som han själv tillhörde, även för lite längre tid? Bosse Selander hade i flera år rest i ett team tillsammans med evangelisten Joakim Sjöberg – i dag verksam som försvarsadvokat och nära vän till vår kommunitet – och kände behov av att finna en refug i tillvaron där han under en period kunde stanna upp för stillhet och bön. Ungefär vid samma tid hade vår arbetsledare på Nya Slottet, John Willas Krogevoll, börjat umgås med tankar om att ge unga människor möjlighet att komma till platsen under den devis som sedan godsägarens dagar förknippades med Bjärka-Säby: "Bed och arbeta". Tillsammans formulerade vi ett förslag som presenterades för Sionsförsamlingens styrelse våren 1996. Visst höjde en och annan på ögonbrynen och undrade vad det hela rörde sig om – klosterliv på Bjärka-Säby? – men en av styrelsens visionärer, Arne Åhman, tog ordet och sa: "Låt dem i alla fall göra ett försök under ett år."

Det var den ringa begynnelsen. Från och med augusti 1996 fick Nya Slottet därmed ett dagligt tidebönliv – de fyra tidebönerna bads redan från början – och mässa firades

varje söndag morgon. De första åren firades mässan klockan sju på söndagarna. Ingen av oss tänkte väl att det kunde intressera andra än den lilla skaran av bröder i kommuniteten – aldrig mer än fem de första åtta åren – men gudstjänster firas ju alltid med öppna dörrar, och med tiden hittade en och annan in till kapellet även dessa tidiga morgnar. När tiden för mässan efter ett par år ändrades till det som sedan dess varit vår ordinarie gudstjänsttid på söndagar, klockan åtta, var huvudskälet att ha samma tid som när mässor firades i samband med retreatar.

Genom kommunitetens liv har Bjärka-Säby blivit en plats dit allt fler söker sig för retreat och gudstjänst. I dag består den gudstjänstfirande församlingen i Bjärka-Säby inte bara av dem som tillhör kommuniteten, utan även av åtskilliga andra som är inflyttade till orten eller sedan tidigare bor i Linköpingsområdet och funnit en väg in i gudstjänstgemenskapen. När vi blickar tillbaka på de femton år som gått är vi många som kan vittna om att just gudstjänstlivet har varit den helt avgörande förutsättningen för det liv och den gemenskap som långsamt har växt fram, och som i dag omfattar människor över hela Norden.

När Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby den 1 juni 2008 konstituerades i sin nuvarande form, var bakgrunden att en växande grupp människor hade fått en relation till det andliga livet i Bjärka-Säby, antingen genom ett eller flera år i brödra- och systraskapet på Nya Slottet eller genom regelbundet deltagande i retreatar och gudstjänster. Exempelen från liknande kommuniteter i Europa gav inspiration och vägledning till framväxten av en lekmannakommunitet som består av människor som bor på olika håll och tillhör olika kyrkor, men följer en gemensam andlig regel. Att vara en del av kommuniteten ger stöd att leva i Kristi efterföljd i den egna vardagsverkligheten.

Den ursprungliga formen av kommunetsliv i Bjärka-Säby är fortfarande en viktig del av kommunitetens liv. Den utgörs av ett brödra- och systraskap vars medlemmar förbinder sig till minst ett års vistelse i Bjärka-Säby. Bröderna och systrarna lever ett liv i gemenskap under en regel som omfattar hela livet. De leder de dagliga tideböerna och praktiserar den gästfrihet som alltid varit utmärkande för klostren, genom att vara öppen för människor som besöker platsen. Mellan 1996 och 2011 har 65 personer varit

en del av denna fraternitet på Nya Slottet och dessutom har många under kortare eller längre tid varit här som husfolk. Utöver bröderna och systrarna på Nya Slottet bor och lever i dag en mindre del av kommunitetens medlemmar, familjer såväl som personer med eget hushåll, i och omkring Bjärka-Säby.

*

I månadsbrevet för juni skrev jag något om kommunitetens identitet och inriktning inför framtiden utifrån en del av de frågor jag mött. När vi talar om vår vision och vårt uppdrag som kommunitet, både i det lilla formatet och i det större sammanhanget, är inget viktigare än frågan om enheten. Vi vill oavbrutet be och verka för kyrkans synliga enhet, något som alltid måste börja hos oss själva. I våra närmaste relationer, i gemenskapen på Nya Slottet, i våra lokala församlingar. Här utmanas vi att varje dag gå ”omvändelsens väg”, med Samuel Rubensons ord i den lilla skriften som sammanfattar ökenfädernas spiritualitet. Eller som det heter i vår regel:

Den monastiska rörelsen bär på en djup insikt om att varje kloster och kommunitet är till endast för syndare – inte för helgon. De som valt att leva tillsammans och gå en gemensam väg, gör det därför att de känner sin svaghet och ofullkomlighet. Romantiska klosterideal och idylliska illusioner om kommunitetsliv skingras snabbt i sådana miljöer. Varje kristen som valt att tillhöra en kommunitet kommer att bli desillusionerad. Kanske är det bara därigenom vi når närmare verkligheten. För alla som tar kallelsen till helighet på allvar väntar en förkrossande insikt om den egna brustenheten. När sår läggs till sår, och vi bekänner våra synder för varandra, kan en gemenskap växa fram som i en försonad mångfald synliggör Kristi ansikte i världen.

Med den insikten för ögonen, och med viljan att leva öppet och uppriktigt tillsammans, vill vi vandra vidare på den väg vi förts in på. Jesu egna ord om att hans lärjungar skall bli ett – för världens liv – utgör en av evangeliets mest utmanade appeller, en kallelse att dagligen säga ja till. Här i Bjärka-Säby är det vår önskan att kommuniteten skall förbli en miljö för människor från alla kristna traditioner, ja, för alla som uppriktigt söker sanningen. Ett viktigt led, bland många, i den kallelsen, är att vara ett redskap för brobygge bland kristna ledare. Under kommande termin besöks vi bland annat av Svenska kyrkans emeritibiskopar som har sin årliga retreat här (september), den apostoliske nuntien, påvens speciella sändebud i Skandinavien, besöker oss i oktober,

den pingst-ortodoxa dialogen i Sverige kommer hit under vintern, och vi väntar även ett besök av metropoliten Ambrosius från Helsingfors lite längre fram, för att nämna något av det som rör det "ekumeniska brobygget". Och till allt detta kommer den värdefulla gemenskapen och dialogen med de lokala kyrkorna i Linköpingsområdet, i synnerhet då Sionförsamlingen som visat oss så stor generositet och öppenhet.

En särskild glädje är för oss det goda samarbetet med Vist församling, som ju Bjärka-Säby är en del av, och dess kyrkoherde Maria Åkerström, liksom församlingens emeritus, Hans Eneroth. Under den Ekmanska epoken var det prästerna i Vist som regelbundet firade gudstjänst i Slottskapellet, och därför betyder det mycket att det goda samarbetet består och fördjupas. Under vårt sommarmöte är planerna att den avslutande festgudstjänsten med löftesavläggelse skall hållas i slottsparken. Men om väderleken inte skulle tillåta det, kommer vi att vara i Vist kyrka i Sturefors.

*

Här sätter jag punkt i denna månads brev och ser fram emot att se många av er under sommarmötet. Vi får då tillfälle att talas vid, ansikte mot ansikte, och dela med varandra i bön, samtal och gemenskap. På kapiteldagen presenteras och öppnas vår nya hemsida (www.ekumeniskakommuniteten.se), mer om det i nästa brev. Med denna försändelse finns bifogat hela programmet för sommarmötet med tillhörande information (som kan skrivas ut på A4-format och vikas), samt kalendarium med en del kommande händelser. (Den som vill läsa mer om Gudsmodersfastan som börjar den 1 augusti, och kulminerar i festen på dagen för Gudsmoderns avsomnande den 15 augusti hänvisas till sid 199-204 i min bok Heligt år.)

Må vårt sommarmöte och generalkapitel nu vara inneslutet i allas vår förbön!

I Kristus förbundne,

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'P. Åkerström', written in a cursive style.